
Prosjekt kompetanse og utvikling av birøkt i Nord-Norge 2014

Prosjekteier: Nordland Birøkerlag.

Org nr: 911 689 367

Innhold

1. Innledning
2. Bakgrunn
3. Hovedmål
4. For å nå disse målene må disse delmålene innfris:
5. Forankring
6. Organisering
7. Samarbeidspartnere
8. Målgruppe
9. Gjennomføring
10. Forventet resultat
11. Nytteverdi
12. Forventet deltakelse
13. Tidsplan
14. Note til finansieringsplan
15. Rapporter
16. Budsjet
17. Finansiering

1.) Innledning

I Nord-Norge og nordlige deler av Nord-Trøndelag drives birøkt med verdens friskeste bier. Her ligger fremdeles et stort potensiale til å kunne høste av en fornybar ressurs, videreforedle dette til et naturlig produkt som det er stor, og økende, etterspørsel etter i markedet. Honning fra birøktere i nord omsettes for det meste på det lokale markedet som en mat-spesialitet, og birøkteren kan med dette ta ut en betydelig merpris. Det er et stort utviklingspotensial i birøkt som næring, både knyttet til landbrukseiendommer der det allerede er landbruksdrift i en eller annen form, og knyttet til bygdenæring der småskala mat, matopplevelser, bærdyrking o.l. har størst fokus.

Birøkten i Nord-Norge står nå inne i en kritisk situasjon der det er av avgjørende betydning å lykkes med kompetansehevende tiltak til birøkten i fylket.

Kompetansebehovet gjelder særlig rundt de helt spesielle driftsutfordringer vi står ovenfor og vi ønsker med dette prosjektet å fokusere på utvikling av og opplæring i strategiske driftsformer og drifts-samarbeid for eksempel i forb. med overvintringsplasseringer. Med klimatiske minimumsfaktorer og kort sesong er det ikke mulig å transformere all driftsteknikk fra sør til nord. **Birøkten nord for sperrelinja i midten av Nord-Trøndelag må bli «selvgående» hva angår produksjon av nye bifolk og dronninger.**

2.) Bakgrunn

Siste halvdel av 90-tallet ble det arrangert en serie med nybegynnerkurs i birøkt i Nord-Norge, og birøkt som næring befestet seg i nord. Det var stor interesse for birøkten og medlemstall var oppe i ca 220 birøktere da birøkten var på topp.

Birøktere i Trøndelag solgte bi-folk nordover, og det ble årvisst innført 100-150 bifolk nordover til Nordland, Troms og Finnmark.

I 2005 ble regelverk for flytting av bier endret fra å gjelde over Dovrefjell til midt i Nord-Trøndelag. Sperrelinjen er opprettet av Mattilsynet i samråd med næringen for å unngå spredning av varroamidd. Dermed finner vi nå verdens friskeste bie-populasjoner i Nord-Norge. Før flytting av nevnte linje kunne birøktere i Nord-Norge kjøpe bi-folk fra hele Trøndelag, og det var god tilgang på bi-folk i forhold til etterspørselen.

Etter at sperrelinjen ble flyttet nordover har det sakte men sikkert vært en avskalling av birøktere. Fra 220 medlemmer har vi nå ved årsskifte 2013-2014 ca 110 medlemmer.

Sommeren 2012 var en krisesommer for birøkten da flere bifolk sultet ihjel. Bier i «dårlig kondisjon» ble innvintret høsten 2012, og mange opplevde vintertap langt utover normalen. Mange mistet opp til 50-90 % av bifolkene.

Sommeren 2013 ble en «berge det vi har igjen» sesong for birøkterne i Nord- Norge.

Seminar høsten 2013 med del-finansiering fra Nordland Fylkeskommune. For mange av deltakerne var dette seminaret særdeles viktig for bevisstgjøringen av den utfordrende situasjonen vi står i nå.

3.) Hovedformålet

- "Globalt ansvar" for berging av "de siste sykdomsfrie biene".
- Å bevare , utvikle og oppformere den friske bie-bestanden slik at birøkt i nord også i framtiden kan foregå med friske bier. Styrke og utvikle birøkt som lønnsom næring, der verdiskapingen foregår ved å høste av en fornybar natur-ressurs.
- Utvikle og formidle «strategiske driftsformer for birøkt» til birøkterne i Nord-Norge.
- Opprette lokale kompetansegrupper med formalisert samarbeid
- Det er også et hovedmål å beholde sperrelinjen der den går i dag.

4.) For å nå disse målene må disse delmålene innfris:

- Gi birøkterne i Nord-Norge et nødvendig kompetanseløft på en rekke aktuelle fagområder, slik at birøkt som fag og næring kan overleve og utvikles. Her kan nevnes: vårutvikling, spekulasjonsforing, avleggertaking, dronningprod, parekassetter, droneproduksjon og optimalisering av dronebifolk, innføring av dronninger i avleggere og prod. bifolk, bigårdsplassering sommer og vinter, drivforing for prod av vinterbier, innvintring og pakking m.v.(listen er ikke uttømmende)
- Birøkterne nord for sperrelinja må i større grad beherske utfordringene med overvintring ved å ta i bruk strategisk driftsform
- Birøkterne nord for sperrelinjen må beherske og produsere nye bi-folk selv både til eget behov og for salg til andre
- Birøkterne i Nord-Norge må beherske produksjon av dronninger og droner(han-bier) samt drift og bruk av parestasjon.
- Størst mulig deltakelse og engasjement av birøkterne i hele landsdelen.

5.) Forankring

Søknaden er forankret hos styret i Nordland Birøkerlag. Lagets formål: *Innenfor de naturgitte produksjonsvilkår i lagets område, skal Nordland Birøkerlag arbeide for en rasjonell og lønnsom birøkt og stimulere til faglig utvikling, undervisning og rådgivning. Birøkerlaget skal ivareta medlemmenes næringspolitiske interesser. Lagets arbeide skal ikke være skadelig for miljøet.*

Videre forankret i medlemsmøtevedtak, samt styremøtevedtak våren 2014

Norges Birøkerlag utfører regnskapsføring og personalansvar.

Søknaden er videre forankret i regionalt næringsprogram i landbruket der det bla står:

Over en rekke år har det vært fokus på ulike typer bygdenæringer.... . Denne satsingen fortsetter, blant annet med bakgrunn i de forsterkede signalene i *Stortingsmelding nr. 9 – Velkommen til bords*. Bygdenæringer er i denne sammenhengen definert som næringsaktivitet knyttet til gårdens totale ressurser, som ikke er avhengig av overføringer fra staten, men baserer sin virksomhet på inntekter fra markedet. Prioriterte næringsområder vil være lokal mat..... Midlene er rettet inn mot mobilisering, kompetansebygging og nettverksbygging, samt ulike tjenester og tilskudd som skal bidra til lønnsom næringsutvikling i landbruket. ...

Forankring i Landbruksmeldingen *Velkommen til bords*, som inneholder sterke signaler om en styrket satsing på bygdenæringer. Arbeid for å skape ny næringsaktivitet med utgangspunkt i landbrukets totale ressurser, vil derfor være nødvendig dersom visjonen om levende nordlandsbygder og sentrale landbrukspolitiske føringer skal oppfylles

Utviklingsprogrammet for matspesialiteter, der den nasjonale satsingen på småskala matproduksjon videreføres. Småskala matproduksjon har vært et nasjonalt satsingsområde i over ti år gjennom Verdiskapingsprogrammet for mat. Arbeidet med småskala mat i Nordland har vært forankret i den nasjonale satsingen, Næringsstrategiene for landbruket i Nordland 2007 - 2011 og gjennom et nært samarbeid mellom Fylkesmannen i Nordland, Nordland Fylkeskommune og Innovasjon Norge i Nordland

Utviklingsprogram Nordland. Målområde 3; verdiskaping og kompetanse.

Utviklingsprogrammet for arktisk landbruk: -her presenteres tre satsingssøyler og som vi ser det vil dette prosjektet falle naturlig inn under to av disse. «Merkevare og markedspotensial» og «FoU og kompetanse». Honning produsert i Nord-Norge blir i all hovedsak omsatt på martnader, i spesialforretninger, bondens marked, til andre som driver nisjenæring der lokalmat inngår som en del av totalpakke, og til kunde direkte. Som vinen i andre deler av verden ser vi at honningen varierer etter hvilken plante som nektaren er hentet fra, og det er mulig å produsere mange ulike lokale varianter. Erfaring viser at det er betalingsvilje i markedet for dette unike produktet. Det er videre både ønskelig og nødvendig å stimulere til økt produksjon av dronninger og bi-folk for salg.

6.) **Organisering**

Styret i Nordland Birøkterlag er styringsgruppe for prosjektet. Representant fra Fylkesmannen i Nordland (finansinst.) inviteres inn i styringsgruppa med en representant.

Prosjektledelse/koordinering ved en gruppe bestående av personer fordelt på de ulike regioner i landsdelen, samt en representant fra Norges Birøkterlag.

7.) **Samarbeidspartnere**

- Norges birøkterlag, bidrar faglig med kursmateriell, og gjesteforelesere til deler av kurs/seminarene. Videre arbeidsgiveransvar og regnskapsføring.
- Troms Birøkterlag
- Lofoten birøkterlag
- Salten birøkterlaglag
- Helgeland birøkterlag; -alle lokallagene vil stå for praktisk tilrettelegging for kursene og seminarne, samt bistå ved fagdager og etablering av lokale «klynger»

8.) **Målgruppe**

- Etablerte birøktere som trenger et faglig påfyll for å kunne produsere avleggere til eget behov og for salg til andre, samt kompetanseheving rundt overvintringsproblematikken.
- Etablerte birøktere som ønsker å utvikle birøkten til å bli mere næringsrettet ved å ta i bruk nødvendige driftstekniske strategier for selv å kunne bidra til utviklingen
- Personer som ønsker å satse på dronningavl og produksjon av bi-folk for salg

Dette vil igjen gi ringvirkninger til:

- Alle som er interessert i birøkt
- Personer som vurderer nisjenæringer i tilknytning til landbrukseiendommer
- Personer som ønsker å produsere honning som et unikt og naturlig produkt
- Personer som ønsker bier til pollinering av frukt og bær

9.) Gjennomføring

Høyt fokus på de drifts-strategier som ansees som særdeles viktig for å lykkes med oppformering av bifolk, dronningproduksjon, drift og bruk av parestasjon og god overvintring

Delprosjekt/praksiskurs flere steder i Nord-Norge slik at deltakere/birøktene får kortere reiseavstand. Det er dermed mulig å samles oftere og en får da en praktisk -rettet sesong der en følger en bigård gjennom sesongen med ulike utviklingsfaser der de nødvendige tiltak/strategier tas i bruk / demonstreres i praksis. Driftsteknikker for bi-berging utvikles. Bistå lokallagene med fagdager og bigårdsvandringer gjennom sesongen. Etablering av «klynger», der birøktere som geografisk ligger i samme område inngår et litt mer formelt samarbeid enn i dag.

Mål med størst mulig deltakelse

6 kurs fordelt i landsdelen. Dette vil være ulike kurs med hovedvekt på strategiske driftsformer for å kunne berge næringen med de utfordringene den står overfor. Produksjon av «avleggere» (nye bi-folk), dronningproduksjon og –innføring, to-dronningdrift, samt overvintringsproblematikken er aktuelle del-tema. Det vil være høy vektlegging av driftsteknikk for bi-berging.

3 helgeseminarer med eksterne lærerkrefter(gjesteforelesere) med hovedvekt på avleggerproduksjon, drift og bruk av parestasjon, bedre overvintring m.v.

Ulike fagdager fordelt i fylkene.

10.) Forventet resultat

- Utvikling av gode drifts-strategier for praktisk birøkt i Nord-Norge
- Fortsatt friske bier nord for sperrelinjen
- Fortsatt aktive og mer profesjonelle birøktere nord for sperrelinjen
- Større andel av «store birøktere» med næringsrettet birøkt
- Opprettholder og øker honningproduksjonen i Nord-Norge
- Birøkteren i nord behersker «å ta avleggere» som er overvintringsdyktige samme vinter
- Birøkteren behersker dronninginnføring og forstår sammenhengen mellom unge og gode dronninger og god overvintring

- Flere birøktere som er aktive dronningprodusenter, og som benytter prestasjonen for å oppnå dronninger av fullverdig kvalitet
- Birøkten forstår behovet og får motivasjon til å produsere «avleggere» for salg
- Flere birøktere
- Økt interesse for birøkt i landbruket og samfunnet for øvrig
- Deler av resultatet kan først måles etter et par år.

11.) Nytteverdi

- Birøkten innvitrer gode bi-folk på en riktig måte der de gis de beste forutsetninger for å kunne overleve en til dels lang vinter.
- Nytteverdi i å berge verdens friskeste bi-populasjon
- Nytteverdi for deltaker er direkte å opprettholde eller oppformere til ønsket antall bifolk i egen bigård
- Nytteverdi for næringen er at det kan tilbys bifolk for salg til de som ønsker å utvide eller til nybegynnere
- Flere bifolk vil tilføre mer honning av en fantastisk kvalitet ut til markedet
- Nytteverdi i at flere bier fører til bedre pollinering av bær og blomster
- Nytteverdi knyttet til en økende satsing på bær og fruktdyrking i Nord-Norge
- Ringvirkninger også sørover til de birøkterne som driver nord for «sperrelinjen» som går midt i Nord-Trøndelag.
- 1/3 av verdens matvareproduksjon er avhengig av bier til pollinering.

12.) Forventet deltakelse

- 6 lokale kurs der vi forventer gj.sn 10 deltakere
- 3 seminarer med ca 20-25 deltakere
- I tillegg forventes en utbredt «fadderordning» som en følge av den massive fokusen på kompetanseheving.
- Høyere aktivitet i lokallagene med fagdager og lignende
- Etablering av «klynger» for å skape fagmiljø lokalt, fordelt i hele fylket

13.)Tidsplan

Vi forventer å igangsette kurs våren 2014, og gjennomføre seminarer sommer og høst 2014. Etablering av «klynger» vil kunne komme naturlig etter deltakelse på kurs og seminarer, og «formaliseres» vinteren 2014/2015. Noen av planlagte aktiviteter vil bli avsluttet først sesongen 2015.

Det er naturlig at dette prosjektet blir fulgt med større fokus på metoder for overvintring. Når målet om økt kompetanse på oppformering av bier er nådd, må vi lykkes i å begrense vinterdødeligheten.

14.)Note til finansieringsplan:

I regionalt næringsprogram for landbruket står følgende:

«Landbruket er en kompetansenæring som er avhengig av ny kunnskap og faglig oppdaterte gårdbrukere. Kompetanseoppbygging er en livslang prosess som foregår på mange arenaer, med ulike aktører som hovedansvarlige. En styrking av kompetansesatsingen bør derfor skje i et nært samarbeid med Partnerskap landbruk, bestående av Fylkesmannen, Innovasjon Norge, Nordland fylkeskommune, kommunene og landbrukets organisasjoner, samt andre aktuelle aktører. Et av de viktigste bidragene fra de offentlige aktørene er å legge til rette for at behovet for kunnskap kan dekkes gjennom etablerte strukturer og et godt samarbeid mellom aktørene.»

Prosjektet har fått avslag på søknad til Nordland fylkeskommune med oppfordring om å henvende søknaden til «**tilskudd til utvikling av arktisk landbruk**», denne med søknadsfrist 16. april. I dialog med Helle Bygdevoll hos Nordland fylkeskommune har vi forstått det slik at det er et godt samarbeid mellom de offentlige aktørene i Nord-Norge.

I post egeninnsats fra medlemmene ligger både arbeid utført som dugnad og deltakeravgift ved de ulike kurs/seminar. Deltakeravgift vil naturlig nok variere en del fra det ene kurset til det andre. I budsjett og finansiering ligger ikke kostnader knyttet til reise for deltakerne.

15.)Rapporter

Det er naturlig at det utarbeides en eller to underveisrapporter, som sendes vedlagt anmodning om delutbetaling av tilskudd, samt en sluttrapport ved avslutning av prosjektet.

16.) Budsjett

300 t totalt	Kurs/ seminar	X 600	180.000
600 t	forberedelse	X 300	180.000
annonsering			20.000
Leie av lokaler			25.000
Reise instr.			70.000
Kost/logi deltakere seminar			?
Prosjektledelse/koordinering			300.000
Reisekost/ koord./planl.			70.000
Arbeid i forb med gjennomføring 300 t x 300			90.000
Kost og logi deltakere 3 seminar m 20 delt. = 60 overnattinger x 500 kr			30.000
Kost deltakere kurs og seminar 120 pers.dg x 600			72.000
10 delt x 5 dg x 6 kurs x 300			90.000
sum			1.127.000

17.) Finansiering

Norges Birøkerlag	5%		56.350
Troms Birøkerlag	5%		56.350
Nordland Birøkerlag	5%		56.350
Lokallagene	7%	ca	78.890
Studieforbundet n&m	3%		30.000
Egeninnsats medl.	20%	ca	225.400
Fylkesmannen i Nordland	45%	ca	507.150
Arktisk landbruk			
Kommunene	10%		110.000
Sum	100%		1.127.000